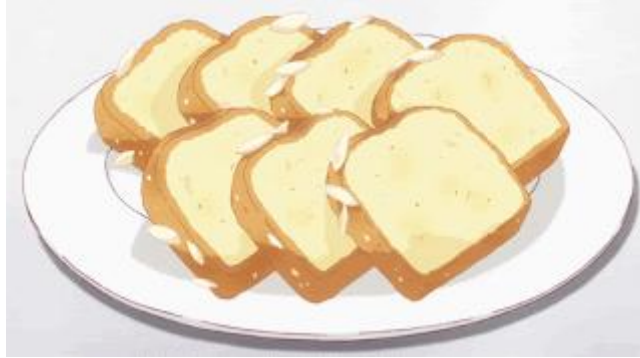

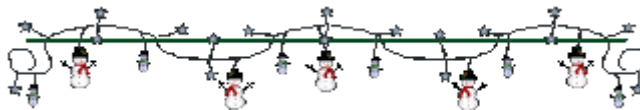
ΤΟ ΧΡΙΣΤΟΨΩΜΟ

Μεταξύ των πολλών δημωδών τύπων, τους οποίους θα έχωσι να έκμεταλλευθώσιν οί μέλλοντες διηγηματογράφοι μας, διαπρεπή κατέχει θέσιν ή κακή πενθερά, ώς και ή κακή μητριά. Περί μητριάς άλλοτε θα άποπειραθώ να διαλάβω πινά προς έποικοδόμησιν των άναγνωστών μου. Περί μιās κακής πενθεράς σήμεραν ό λόγος.

Είς τί έπταιεν ή άτυχής νέα Διαλεχτή, ούτως ώνομάζετο, θυγάτηρ του Κασσανδρέως μπαρμπα-Μανώλη, μεταναστεύσαντος κατά την Έλληνικήν Έπανάστασιν είς μίαν των νήσων του Αίγαίου, είς τί έπταιεν άν ήτο στείρα και άτεκνος; Είχε νυμφευθή πρό έπταετίας, έκτοτε δις μετέβη είς τά λουτρα της Αίδηψου, πεντάκις της έδωκαν να πih διάφορα τελεσιουργά βότανα, είς μάτην, ή γη έμενεν άγονος. Δύο ή τρείς γύψισσαι της έδωκαν να φορέση περίσπτα θαυματουργά περι τας μασχάλας, είπούσαι αύτη ότι τουτο ήτο τó μόνον μέσον, όπως γεννήση, και μάλιστα υión. Τέλος καλόγηρός τις Σιναιίτης τη έδώρησεν ήγιασμένον κομβολόγιον, είπών αύτη να τó βαπτίζη και να πίνη τó ύδωρ. Τα πάντα μάταια.

Έπί τέλους με την άπελπισίαν ήλθε και ή ανάπαυσις της συνειδήσεως, και δέν ένόμιζεν έαυτήν ένοχον. Τó αύτό όμως δέν έφρόνει και ή γραία Καντάκαινα, ή πενθερά της, ήτις έπέρριπτεν είς την νύμφην αύτης τó σφάλμα της μη άποκτήσεως έγγόνου δια τó γηράς της.

Είναί άληθές ότι ό σύζυγος της Διαλεχτής ήτο τó μόνον τέκνον της γραίας ταύτης, και ούτος δε συνεμερίζετο την πρόληψιν της μητρος του έναντίον της συμβίας αύτου. Άν δέν τώ έγέννα ή

σύζυγός του, ή γενεά έχανετο. Περίεργον δὲ ὅτι πᾶς Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς μας ἱερῶτατον θεωρεῖ χρέος καὶ ὑπερτάτην ἀνάγκην τὴν διαιώνισιν τοῦ γένους του.

Ἐκάστοτε, ὁσάκις ὁ υἱὸς τῆς ἐπέστρεφεν ἐκ τοῦ ταξιδίου του, διότι εἶχε βρατσέραν, καὶ ἦτο τολμηρότατος εἰς τὴν ἀκτοπλοΐαν, ἡ γραῖα Καντάκαινα ἤρχετο εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, τὸν ὠδήγει εἰς τὸν οἰκίσκον τῆς, τὸν ἐδιάβαζε, τὸν ἐκατήχει, τοῦ ἔβαζε μαναφούκια*, καὶ οὕτω τὸν προέπεμπε παρὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Καὶ δὲν ἔλεγε μόνον τὰ ἐλάττώματά τῆς, ἀλλὰ τὰ αὐγάτιζε· δὲν ἦτο μόνον «μαρμάραι», τουτέστι στεῖρα, ἡ νύμφη τῆς, τοῦτο δὲν ἤρκει, ἀλλ' ἦτο ἄπαστρη*, ἀπασσάλωτη*, ξετσιώπητη, κτλ. Ὅλα τὰ εἶχεν, «ἡ ποίσα, ἡ δείξα, ἡ ἄκληρη».

Ὁ καπετὰν Καντάκης, σφλομμωμένος, θαλασσοπνιγμένος, τὰ ἤκουεν ὅλα αὐτὰ, ἡ φαντασία του ἐφούσκωνεν, ἐξερχόμενος εἶτα συνήντα τοὺς συναδέλφους του ναυτικούς, ἤρχιζαν τὰ καλῶς ὤρισε, καλῶς σᾶς ἠῦρα, ἔπινεν ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ρῶμια, καὶ μὲ τριπλὴν σκοτοδίνην, τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης, τὴν ἐκ τῆς γυναικείας διαβολῆς καὶ τὴν ἐκ τῶν ποτῶν, εἰσῆρχετο οἶκαδε καὶ βάρβαροι σκηναὶ συνέβαινον τότε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα μέχρι τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 186... Ὁ καπετὰν Καντάκης πρὸ πέντε ἡμερῶν εἶχε πλεῦσει μὲ τὴν βρατσέραν του εἰς τὴν ἀπέναντι νῆσον μὲ φορτίον ἀμνῶν καὶ ἐρίφων, καὶ ἤλπιζεν ὅτι θὰ ἐώρταζε τὰ Χριστούγεννα εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἀλλὰ τὸν λογαριασμὸν τὸν ἔκαμνεν ἄνευ τοῦ ξενοδόχου, δηλ. ἄνευ τοῦ Βορρά, ὅστις ἐφύσησεν αἰφνιδίως ἄγιος, καὶ ἔκλεισεν ὅλα τὰ πλοῖα εἰς τοὺς ὄρμους ὅπου εὐρέθησαν. Εἶπομεν ὁμῶς ὅτι ὁ καπετὰν Καντάκης ἦτο τολμηρὸς περὶ τὴν ἀκτοπλοΐαν.

Περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, ὁ ἄνεμος ἐμετριάσθη ὀλίγον, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἐξηκολούθει νὰ πνέῃ. Τὸ μεσονύκτιον πάλιν ἐδυνάμωσε.

Τινές ναυτικοί ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐστοιχημάπιζον ὅτι, ἀφοῦ κατέπεσεν ὁ Βορρᾶς, ὁ καπετὰν Καντάκης θὰ ἔφθανε περὶ τὸ μεσονύκτιον. Ἡ σύζυγός του ὅμως δὲν ἦτο ἐκεῖ νὰ τοὺς ἀκούσῃ καὶ δὲν τὸν ἐπερίμενεν.

Αὕτη ἐδέχθη μόνον περὶ τὴν ἐσπέραν τὴν ἐπίσκεψιν τῆς πενθερᾶς της, ἀσυνήθως φιλόφρονος καὶ μειδιώσης, ἥτις τῇ εὐχήθη τὸ ἀπαραίτητον «καλὸ δέξιμο» καὶ διὰ χιλιοστὴν φορὰν τὸ στερεότυπον «μ' ἕναν καλὸ γυιό».

Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ τῇ προσέφερε καὶ ἓν χριστόψωμο.

-Τὸ ζύμωσα μοναχὴ μου, εἶπεν ἡ θεια-Καντάκαινα, μὲ γειὰ νὰ τὸ φᾶς.

-Θὰ τὸ φυλάξω ὡς τὰ Φῶτα, διὰ ν' ἀγιασθῆ, παρετήρησεν ἡ νύμφη.

-Ὅχι, ὄχι, εἶπε μετ' ἀλλοκότου σπουδῆς ἡ γραῖα, τὸ δικό της φυλάει ἢ καθεμιὰ νοικοκυρὰ διὰ τὰ Φῶτα, τὸ πεσκέσι τρώγεται.

-Καλά, ἀπήνητησεν ἡρέμα ἡ Διαλεχτὴ, τοῦ λόγου σου ξέρεις καλύτερα.

Ἡ Διαλεχτὴ ἦτο ἀγαθωτάτης ψυχῆς νέα, οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ φαντασθῆ ἢ νὰ ὑποπτεύσῃ κακὸν τι.

-Πῶς τὸ 'παθε ἡ πεθερὰ μου καὶ μοῦ ἔφερε χριστόψωμο, εἶπε μόνον καθ' ἑαυτὴν, καὶ ἀφοῦ ἀπήλθεν ἡ γραῖα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν της καὶ ἐκοιμήθη μετὰ πινος δεκαετοῦς παιδίσκης γειτονοπούλας, ἥτις τῇ ἔκαμνε συντροφίαν ὡσάκις ἔλειπεν ὁ σύζυγός της.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐκοιμήθη πολὺ ἐνωρίς, διότι σκοποῦν εἶχε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν περὶ τὸ μεσονύκτιον. Ὁ ναὸς δὲ τοῦ ἁγ. Νικολάου μόλις ἀπέειχε πενήτηντα βήματα ἀπὸ τῆς οἰκίας της.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐσήμαναν παρατεταμένως οἱ κώδωνες. Ἡ Διαλεχτὴ ἠγέρθη, ἐνεδύθη καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ παρακοιωμένη αὐτῇ κόρη ἦτο συμπεφωνημένον, ὅτι μόνον μέχρις οὗ σημάνῃ ὁ ὄρθρος θὰ ἔμενε μετ' αὐτῆς, ὅθεν ἀφυπνίσασα αὐτὴν τὴν ὠδήγησε πλησίον τῶν ἀδελφῶν της. Αἱ δύο οἰκίαι ἐχωρίζοντο διὰ τοίχου κοινοῦ.

Ἡ Διαλεχτὴ ἀνήλθεν εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ μόλις παρήλθεν ἡμίσεια ὥρα καὶ γυνὴ τις πτωχὴ καὶ χωλὴ δυστυχῆς, ἥτις ὑπηρετεῖ ὡς νεωκόρος τῆς ἐκκλησίας, ἐλθοῦσα τῇ λέγει εἰς τὸ οὖς:

-Δώσέ μου τὸ κλειδί, ἦλθε ὁ ἄντρας σου.

-Ὁ ἄντρας μου! ἀνεφώνησεν ἡ Διαλεχτὴ ἐκπληκτος.

Καὶ ἀντὶ νὰ δώσῃ τὸ κλειδί ἔσπευσε νὰ καταβῆ ἡ ἴδια.

Ἐλθοῦσα εἰς τὴν κλίμακα τῆς οἰκίας βλέπει τὸν σύζυγόν της κατὰβρεκτον, ἀποστάζοντα ὕδωρ καὶ ἀφρόν.

-Εἶμαι μισοπνιγμένος, εἶπε μορμουρίζων οὗτος, **ἀλλὰ δὲν εἶναι τίποτε. Ἀντὶ νὰ τὸ ρίξωμε ἔξω, τὸ καθίσαμε στὰ ρηχά.**

-Πέσατε ἔξω; ἀνέκραξεν ἡ Διαλεχτὴ.

-,δέν εἶναι, σοῦ λέγω, τίποτε. Ἡ βρατσέρα εἶναι σίγουρη, μὲ δύο ἄγκουρες ἀραγμένη, καὶ καθισμένη.

-Θέλεις ν' ανάψω φωτιά;

-Ἄναψε, καὶ δώσέ μου ν' ἀλλάξω.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κιβωτίου ἐνδύματα διὰ τὸν σύζυγόν της καὶ ἦναψε πῦρ.

-Θέλεις κανένα ζεστό;

-Δὲν μ' ὠφελεῖ ἐμένα τὸ ζεστό, εἶπεν ὁ καπετὰν Καντάκης. Κρασί νὰ βγάλης.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ βαρελίου οἶνον.

-Πῶς δὲν ἐφρόντισες νὰ μαγειρεύσης τίποτε; εἶπε γογγύζων ὁ ναυτικός.

-Δὲν σ' ἐπερίμενα ἀπόψε, ἀπήντησε μετὰ ταπεινότητος ἡ Διαλεχτὴ. **Κρέας ἐπήρα. Θέλεις νὰ σοῦ ψήσω πριζόλα;**

-Βάλε στὰ κάρβουνα, καὶ πήγαινε σὺ στὴν ἐκκλησιά σου, εἶπεν ὁ καπετὰν Καντάκης. **Θὰ ἔλθω κ' ἐγὼ σὲ λίγο.**

Ἡ Διαλεχτὴ ἔθεσε τὸ κρέας ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς, ἥτις ἐσχηματίσθη ἤδη, καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ συζύγου τῆς, ἥτις ἦτο καὶ ἰδικὴ τῆς ἐπιθυμία, διότι ἤθελε νὰ κοινωνήσῃ. Σημειωτέον ὅτι τὴν φράσιν «πήγαινε σὺ στὴν ἐκκλησιά σου» ἔβαψεν ὁ Καντάκης διὰ στρυφνῆς χροιάς.

-Ἡ μάνα μου δὲν θὰ τὸ ἔμαθε βέβαια ὅτι ἦλθα, παρατήρησεν αὐθις ὁ Καντάκης.

-Ἐκείνη εἶναι στὴν ἐνορία τῆς, ἀπήντησεν ἡ Διαλεχτὴ. **Θέλεις νὰ τῆς παραγγείλω;**

-Παράγγειλέ τῆς νὰ ἔλθῃ τὸ πρωί.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐξῆλθεν. Ὁ Καντάκης τὴν ἀνεκάλεσεν αἴφνης.

-Μὰ τώρα εἶναι τρόπος νὰ πᾶς ἐσὺ στὴν ἐκκλησιά, καὶ νὰ μὲ ἀφήσης μόνον;

-Νὰ μεταλάβω κ' ἔρχομαι, ἀπήντησεν ἡ γυνὴ.

Ὁ Καντάκης δὲν ἐτόλμησε ν' ἀντεῖπῃ τι, διότι ἡ ἀπάντησις θὰ ἦτο βλασφημία. Οὐχ ἦπτον ὁμῶς τὴν βλασφημίαν ἐνδιαθέτως τὴν ἐπρόφερον.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐφρόντισε νὰ στείλῃ ἀγγελιοφόρον πρὸς τὴν πενθερὰν τῆς ἓνα δωδεκαετῆ παιδα τῆς αὐτῆς ἐκείνης γειτονικῆς οἰκογενείας, ἧς ἡ θυγάτηρ ἐκοιμήθη ἀφ' ἐσπέρας πλησίον τῆς, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ναόν.

Ὁ Καντάκης, ὅστις ἐπεῖνα τρομερὰ, ἤρchiσε νὰ καταβροχθίζῃ τὴν πριζόλαν. Καθήμενος ὀκλαδὸν παρὰ τὴν ἐστίαν, ἐβαρύνετο νὰ σηκωθῆ καὶ ἀνοίξῃ τὸ ἐρμάρι διὰ νὰ λάβῃ ἄρτον, ἀλλ' ἀριστερόθεν αὐτοῦ ὑπεράνω τῆς ἐστίας ἐπὶ μικροῦ σανιδώματος εὐρίσκετο τὸ χριστόψωμον ἐκεῖνο, τὸ δῶρον τῆς μητρὸς του πρὸς τὴν νύμφην αὐτῆς. Τὸ ἔφθασε καὶ τὸ ἔφαγεν ὀλόκληρον σχεδὸν μετὰ τοῦ ὀπποῦ κρέατος.

Περὶ τὴν αὐγὴν, ἡ Διαλεχτὴ ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ ναοῦ, ἀλλ' εὔρε τὴν πενθερὰν τῆς περιβάλλουσαν διὰ τῆς ὠλένης τὸ μέτωπον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ γοερῶς θρηνοῦσαν.

Ἐλθοῦσα αὕτη πρὸ ὀλίγων στιγμῶν τὸν εὔρε κοκκαλωμένον καὶ ἄπνουν. Ἐπάρασά τοὺς ὀφθαλμούς, παρετήρησε τὴν ἀπουσίαν τοῦ χριστοψώμου ἀπὸ τοῦ σανιδώματος τῆς ἐστίας, καὶ ἀμέσως ἐνόησε τὰ πάντα.

Ὁ Καντάκης ἔφαγε τὸ φαρμακωμένο χριστόψωμον, τὸ ὁποῖον ἡ γραῖα στρίγλα εἶχε παρασκευάσει διὰ τὴν νύμφην της.

Ἴατροι ἐπιστήμονες δὲν ὑπῆρχον ἐν τῇ μικρᾷ νήσῳ· οὐδεμία νεκροψία ἐνεργήθη. Ἐνομίσθη ὅτι ὁ θάνατος προῆλθεν ἐκ παγώματος συνεπεία τοῦ ναυαγίου. Μόνη ἡ γραῖα Καντάκαινα ἤξευρε τὸ αἶπιον τοῦ θανάτου.

Σημειωτέον ὅτι ἡ γραῖα συναισθανθεῖσα καὶ αὐτὴ τὸ ἔγκλημά της, δὲν ἐμέμφθη τὴν νύμφην της, ἀλλὰ τούναντίον τὴν ὑπερήσπισε κατὰ τῆς κακολογίας ἄλλων. Ἐὰν ἔζησε καὶ ἄλλα κατόπιν Χριστοῦγεννα, ἡ ἄστοργος πενθερὰ καὶ ἀκουσία παιδοκτόνος, δὲν θὰ ἦτο βεβαίως πολὺ εὐτυχῆς εἰς τὸ γῆρας της.

Τὸ Χριστόψωμο, 1887 (Διήγημα πρωτότυπων)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΑΠΑΝΤΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΜΟΣ

ΑΘΗΝΑ 1982

Σελ. 77-81